

NOVI NAGLASCI U OBNOVLJENOM RIMSKOM MISALU

Dr Vladimir ZAGORAC

1.

Ne može se govoriti o euharistiji a ne spomenuti misala, obnovljenog po smjericama II. vatikanskog sabora, misal koji sadrži konkretne čimbenike njezina slavljenja: tekstove, obrede, teološko-pastoralne smjernice i odredbe, koji joj daju i izvanjski izgled i otkrivaju najdublji unutarnji sadržaj. Misalom Crkva izražava svoju viziju euharistije. Zato su izdanje novog pokoncilskog misala svi nestrpljivo očekivali i ocijenili kao prvorazredni događaj za Crkvu. Kardinal A. Tabera rekao je tom prilikom: „Najprije valja da svi priznaju da je objelodanjenje reformiranog misala jedan od najvažnijih događaja u povijesti liturgijske reforme što ju je prihvatio i naredio II. vatikanski sabor... Izlazak novog očekivanog misala jedan je od najvećih momenata u pokoncilskoj Crkvi, bogat nesagledivim duhovnim i pastoralnim posljedicama.”¹ Uzevši u obzir da je to nakon tolikih stoljeća prvo izdanje misala na narodnim jezicima u latinskoj Crkvi, „nije pretjerano reći kako s njim stupamo na prekretnicu liturgijske povijesti”.² Što misal čini tako važnim? „On je temeljni izražaj molitve Crkve i zadaća mu je da daje obrasce doktrinarno duboke, duhovno bogate i literarno uzvišene, te njima zaodjene hvale i molitve što ih Crkva u slavlju euharistijskog otajstva po Kristu u Duhu Svetom upravlja Bogu Ocu... Misal konkretno pokazuje kako u Crkvi pravilo molitve odgovara njenom vječnom pravilu vjere”.³ „Izdanje misala dovršava dug i dragocjen napor i izvršava jedan od najvažnijih zadataka koje je predložio Koncil... Misal će služiti onoj asketskoj i komunitarnoj obnovi što izvire iz našeg većeg ucijepljenja u Kristov misterij”.⁴ „Moglo bi se reći da se u novom misalu očituje i potvrđuje

---

1 Kard. TABERA, A., *Prolusione alla XXII Settimana liturgica nazionale*, u *Il nuovo Messale*, Atti della XXII Settimana liturgica nazionale, Oropa 30. 8. – 3. 9. 1971., Padova 1972, 14.

2 KAMPE W., *Einführung in das neue Messbuch*, Frankfurt am Main, 1976, 12.

3 Kard. VILLOT G., *Lettera a S. E. R. Mons. Carlo Rossi, Vescovo di Biela, Presidente del Centro Azione Liturgica*, u *Il nuovo messale* (kao gore 1), 7.

4 Kard. POMA A., *Lettera a S. E. R. Mons. Carlo Rossi, Vescovo di Biela, Presidente del Centro Azione Liturgica*, ibid. 11.

vječna mladost Crkve: ona mladost kojom se ona iz dana u dan obnavlja protiv neizbježnog trošenja u vremenu, te stalno otkriva samu sebe da bi se predstavila ljudima 'bez ljage i bez bore' (Ef 5,27), onakva kakvu je htio njezin božanski Utemeljitelj".⁵ To je tražilo i poseban pristup njegovom obnavljanju. „Ako je, naime, istina da je misa actio Christi et populi Dei hierarhice ordinati, tj. središte svega kršćanskog života za pojedine vjernike i za svu zajednicu Crkve,⁶ vrhunac onog djela kojim Bog posvećuje svijet u Kristu i vrhunac štovanja što ga ljudi iskazuju Ocu, klanjajući mu se po Kristu, njegovom Sinu;” ako se u njoj vrši spomen otajstava otkupljenja te se ona uprisutnjuju⁸ te ako je ona izvor i cilj kršćanskoga života; ako je konačno misa sacrificium eucharisticum Corporis et Sanguinis sui quo (Ipse) sacrificium crucis in saecula, donec veniret, perpetua-ret;” ako je sve to istina, kako u svojoj vjeri ispovijedamo, reforma ove knjige trebala bi se ostvariti s jedne strane s najvećom pažnjom, iz poštovanja i ljubavi prema euharistijskom otajstvu, a s druge strane s dubokim i dragocjenim nastojanjem, bogatom tehnikom, pobožnošću i vjernošću prema svetom i božanskom, bez zaboravljanja ljudskog”.¹⁰ Kardinal Beno Gut je pred papom Pavlom VI. mogao glede ostvarenja toga zahtjeva reći: „Stručnjaci što će ubuduće istraživati one dragocene dokumente što se čuvaju kao blago u arhivima liturgijske reforme, moći će se uvjeriti 'quanta sui officii conscientia coram Deo et Ecclesiae adlaboraverunt'.”¹¹

Stoga nije čudo da i sam red izdavanja liturgijskih knjiga (izdana su najprije redjenja a zatim misal) pokazuje kako „novim naraštajima svećenika papa povjerala prije svega misal, to srce Mističnog tijela, cijele Crkve, svećenika i vjernika, naroda Božjega”.¹² Ne samo povjerala nego i „toplo preporučuje... da misal proučavaju, da misal razmatraju: produbljeno duhovno iskustvo i mudra upotreba njegovih tekstova pomoći će im da shvate kako je moguće i obvezno obnavljati stil i duh liturgijske molitve, bez pribjegavanja samovoljnom stvaralaštvu koje nije na mjestu”.¹³ Konačno, ta „najčekanija i najzahtjevnija knjiga za reformu i pastoralnu obnovu” nije prošla ni bez protivljenja. „Osobito poslije predstavljanja 'normativne mise' ocima Sinode 1967. sva su područja kršćanskog

5 Kard. VILLOT G., n. mj., 8.

6 II. Vatikanski sabor, Konstitucija o svetom bogoslužju „Sacrosanctum Concilium”, 41; Dogmatska Konstitucija o Crkvi „Lumen gentium”, 11; Dekret o životu i službi prezbitera „Presbyterorum Ordinis”, 2; 5; 6; Dekret o pastirskoj službi biskupa „Christus Dominus”, 30; Dekret o ekumenizmu „Unitatis redintegratio”, 15.

7 II. Vatikanski sabor, Konstitucija o svetom bogoslužju „Sacrosanctum Concilium”, 10; Opća uredba Rimskog misala, 1.

8 II. Vatikanski sabor, Konstitucija o svetom bogoslužju „Sacrosanctum Concilium”, 102; Opća uredba Rimskog misala, 1.

9 II. Vatikanski sabor, Konstitucija o svetom bogoslužju „Sacrosanctum Concilium”, 47; Opća uredba Rimskog misala, Uvod, 3.

10 Kard. TABERA A., n. mj., 14–15.

11 IBID. 15.

12 De editione Missalis Romani instaurati, u *Notitiae* 6 (1970) 161.

13 Kard. VILLOT G., n. mj., 8.

svijeta usmjerila svoju pažnju na misu: jedni u očekivanju obreda koji bi bio pastoralno sveobuhvatan, a drugi da bi protiv reforme usmjerili oružje unaprijed smišljene i razorne opozicije".¹⁴ Tako se misa 'obnovila' u znaku osporavanja, prije nego što je postala vezom mira. To je žalosno ali sa svoje strane odražuje veličinu momenta u kojem se pojavljuje misal.

Dakle: zbog važnosti misala kao izraza vjere i molitve Crkve, zbog posebnih prilika koncilske obnove kao rezultata polustoljetnih nastojanja liturgijskog pokreta u Crkvi, zbog uloženi ogromnih napora u njegovoj izradi, zbog njegove uloge u molitvenom odgoju svega naroda Božjega, konačno i zbog unaprijed osporavanih koncilskih načela na kojima se temeljio, – misal predstavlja prvo-razredan događaj našega crkvenog trenutka.

2.

Ako bi jednom riječju trebalo izreći ono što obnovljeni misal na prvi pogled označuje i razlikuje od dosadašnjih misala, onda je to njegova pastoralna usmjerenost. Ona se očituje osobito u slijedećem: a) Euharistija određuje i koordinira svu djelatnost Crkve. Ona je središte sakramentalnog života Crkve: svi su sveti sakramenti o njoj ovisni i k njoj usmjereni. A budući da je svo drugo djelovanje Crkve po sebi upravljeno na slavljenje otajstava kao na svoj vrhunac i izvor, to je sav pastoral Crkve usredotočen na misu. Zato je i misal temeljna knjiga pastoralnog djela Crkve: ono iz njega izvire i on ga usmjeruje.¹⁵

b) I sam izgled misala odaje njegovo pastoralno usmjerenje: razdijeljen na sakramentar (misal u užem smislu) i lekcionar (do sada spojen sa sakramentom u missale plenarium), on se nadaje kao knjiga za slavlje zajednice, i to hijerarhijski uređene u kojoj svaka služba ima svoj udio: svećenik je predsjedatelj (i pripada mu sakramentar kao knjiga s predsjedateljskim elementima), čitač navjestitelj neevanđeoskih a đakon navjestitelj evanđeoskih tekstova (njima pripada lekcionar), drugi službenici sa svojom točno određenom zadaćom, a svi u službi zajednice Božjeg naroda koji slavi svoju euharistiju i sam ima u njoj svoj vlastiti udio. Misal je dakle odraz zajedničarske i hijerarhijske naravi Crkve, jednako daleko od izjednačavanja hijerarhijskih stupnjeva, laicizacije, tj. svođenja svega na sam narod, kao i od klerikalizacije, tj. svođenja svega samo na svećenika i službenike.

c) Misal omogućuje prilagođivanje slavljenja potrebama i mogućnostima svake zajednice. To izričito određuje Opća uredba Rimskog misala kada kaže da svi sudionici, uključivši i vjernike, moraju imati udjela u pripremanju misnog slavlja,¹⁶ te kad doslovce navodi da će pastoralna djelotvornost bogoslužja porasti ako se prikladno iskoristi mogućnost izbora koju misal pruža.¹⁷ I to nije došlo nekim slučajem, nego je upravo tako od početka zamišljeno: misal je ovakav iz

14 BUGNINI A., *Il nuovo Messale Romano*, u *Rivista liturgica*, LVIII (1971), 447.

15 Opća uredba Rimskog misala, 1.

16 IBID., 73.

17 IBID., 313.

razloga pastoralne djelotvornosti. Nijedna naime liturgijska reforma, a najmanje ova II. vatikanskog sabora, „ne može se zadovoljiti uređenim i točnim slavljenjem nekih obreda i ceremonija nego mora to slavljenje, bez omalovažavanja rubrikalnih propisa, usmjeriti prema višim ciljevima svjesnog i gorljivog sudjelovanja današnjih vjernika u euharistijskoj žrtvi, prema njihovu ucjepljenju u Kristov misterij, u zajedništvo s Ocem i s braćom te napokon prema ostvarenju poruke Božje riječi u životu”.¹⁸ Da bi se to i ostvarilo, potrebno je svim silama nastojati oko produbljanja euharistijskog slavlja, obnavljanja prave euharistijske pobožnosti u našim zajednicama, a sve na temelju teoloških i duhovnih zasada novog misala, a prije svega obnovljenom i posuvremenjenom homilijom i katehezom na svim razinama.¹⁹

3.

Pokazati nove naglaske što ih je obnovljeni misal unio u euharistijsko slavlje znači ipak prije svega pokazati kako je on riješio ona pitanja što su trajno prisutna u povijesti liturgije i što ih je svaka liturgijska reforma rješavala u skladu sa shvaćanjima i potrebama svoga vremena. Postoji, naime, jedan sklop problema što trajno prate liturgiju i o čijem uspješnom rješenju ovisi pastoralna vrijednost liturgije. To su pitanja jedinstva odnosno različnosti, stvaralaštva odnosno fiksizma, pitanja odnosa bitnog i sporednog, mogućnosti izbora tekstova ili njihovog strogog određenja, jednostavnosti ili složenosti te individualizma ili komunitarnosti.^{19 a}

a) Kroz svu povijest kršćanska je liturgija razapeta između različnosti kao posljedice različitih osobina ljudi koji je slave i jedinstva kao postulata što ga često nameću praktični razlozi. Činjenica je da najstarije razdoblje kršćanske liturgije svjedoči o njezinoj različnosti od jedne mjesne Crkve do druge. Ali je isto tako činjenica da se već u to doba javljaju i problemi, na primjer s putnicima i migrantima. Oni su u tome našli rješenje: tko je došao u drugu zajednicu morao se prilagoditi njezinim običajima. Tako je sv. Monika bila prekorena na milanskom groblju što je tamo htjela slaviti refrigerium na afrički način – protiv milanske tradicije i odredaba sv. Ambrozija.²⁰ Međusobni kontakti i fluktuacija stanovništva ipak su brzo nametnuli potrebu većeg jedinstva u liturgiji. Svjedočanstva o tome su brojna. Eugubijski biskup Decencije, čija je Crkva bila izložena utjecaju i Rima i Galije, traži već oko 400. godine od pape Inocenta I. upute o rimskoj praksi, kako bi joj se prilagodio, jer već očitno ne može zadržati prijašnje razlike prema Rimu. Pokrajinski koncili Galije u VI. stoljeću kao i oni u Hispaniji u VII. stoljeću uporno rade na liturgijskom jedinstvu svojih pokrajina, jer sve veće miješanje pripadnika različitih Crkava stvara zabune i sumnjičenja. Želi se dakle

18 Kard. TABERA A., n. mj., 21.

19 KAMPE W., n. dj., 5.

19a Usp. MARTIMORT A. G., *Genesi ed evoluzione del Messale Romano fino alla riforma post-conciliare*, u *Il Nuovo Messale*, 65–83.

20 AUGUSTIN A., *Ispovijesti VI, 2*, Zagreb 1973, 108.

da čitava pokrajina ima jedinstvenu liturgiju. Isto tako se u franačkom carstvu za Pipina i Karla Velikog osjeća posvuda potreba jedinstva liturgije na razini carstva i ono se na opće zadovoljstvo postiže uvođenjem rimske liturgije. Što je dotada bila potreba partikularnih Crkava, to je u doba reformacije postalo zahtjevom na razini cijele latinske Crkve. I tako je na zahtjev otaca Tridentskog sabora došlo do jedinstva u slavljenju liturgije na planu latinske liturgije kršćanskog Zapada. Izbjegle su se time neprilike različnosti ali su se, znamo, pojavile još veće poteškoće koje su proizlazile iz previše krute uniformnosti. Drugi vatikanski sabor je s obzirom na to odredio točne granice: on traži bitno jedinstvo rimskog obreda,²¹ ali dopušta i liturgijski izražaj duhovnih osobina i obilježja različitih rasa i naroda.²² U pojedinim slučajevima dopušta i dublje prilagođivanje.²³ Ali ta se prilagođivanja redovito odnose na teritorij jedne biskupske konferencije, tj. na teritorij jednog naroda: svaki narod mora imati jedinstvenu liturgiju. Zato je biskupskim konferencijama povjereno izdavanje jedinstvenih liturgijskih knjiga za njihovo područje.²⁴ Dapače, gdje jedno jezično područje obuhvaća više naroda, tj. gdje je moguće sastajanje i razumijevanje i iznad nacionalnih granica, tu se traži i koordinacija u pripremi i izdavanju liturgijskih knjiga. Utemeljen na tim načelima, novi misal dakle to važno pitanje rješava vrlo uravnoteženo, ne upadajući ni u jednu krajnost.

b) U pogledu liturgijskih tekstova općenito, a misnih posebno, kroz svu povijest vlada napetost između stvaralaštva i fiksizma. Početno improviziranje kao važan izraz duhovnosti kršćanskog kulta dovelo je u IV. i V. stoljeću do velikih poteškoća, jer su liturzi, zbog neznanja ili zbog simpatiziranja heretičkih pokreta, unosili u liturgiju apokrifne i dogmatski netočne izričaje, opasne za vjeru Božjeg naroda. Dosta je pogledati borbu afričkih koncila toga vremena da se stane na put uporabi neprovjerenih i neodobrenih molitava u liturgiji.²⁵ Nije slučajno baš to vrijeme u antipelagijevskoj kontroverziji dalo glasoviti aksiom „Legem credendi lex statuat supplicandi”.²⁶ Stvaralaštvo srednjeg vijeka je sa svoje strane urodilo praznovjernim primjesama i zabludama što ih sadrže misali i pontifikali (*Orationes ad furta probanda; Officium pro furto; Missa contra iudices iniustos; Iudicium Dei per ferrum ignitum...*). Istina, poslije povratka rimsko-germanske liturgije u Rim u XI. stoljeću većina ovih naslova nestaje iz liturgijskih knjiga. Ali neki ostaju sve do XV. stoljeća i daju povoda reformatorima za njihove napade na katoličku liturgiju mise. I sam je Tridentski sabor uostalom nabrojio 78 zloporaba

21 II. VATIKANSKI SABOR, *Konstitucija o svetom bogoslužju* „Sacrosanctum Concilium”, 38.

22 *IBID.*, 37.

23 *IBID.*, 40.

24 *IBID.*, 39.

25 „Multorum enim preces emendantur quotidie si doctoribus fuerint recitatae, et multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem... Multi quippe inruunt in preces non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab haereticis compositas, et per ignorantiae simplicitatem non eas valentes discernere, utuntur eis, arbitantes quod bonae sunt”, AUGUSTINUS, A., *De baptismo*, PL 43, 213–214.

26 *Indiculus de gratia Dei*, c. 8, DENZINGER, *Enchiridion symbolorum*, Herder 1952²⁸, 139.

u misi svoga vremena. Tako je i srednjovjekovno nekontrolirano stvaralaštvo imalo štetnih posljedica i doprinijelo odluci da se zabrani svako stvaralaštvo poslije Tridenta. Slično je u pretridentinsko doba bilo i s poplavom što su je u liturgijskim knjigama prouzročile apologije, sekvencije i tropi. Premda su bili izraz čežnje za liturgijom bližom duhu naroda, literarno siromaštvo inspiracije učinilo ih je neodrživima zajedno s uzvišenim tekstovima rimske euhološke škole što su ih bili velikim dijelom zasjenili. Zato su već u to doba bili svedeni na najmanju mjeru, a zadržani su samo oni najvredniji. Kakvo rješenje u tome daje novi misal? Poučeni tisućgodišnjim iskustvom, urednici novog misala izabrali su srednji, najsigurniji i najkorisniji put: ukazali su puno povjerenje predvodnicima liturgije što se tiče didaktičkih dijelova: uvoda prije mise ili prije njenih pojedinih dijelova, homilije i dijelom molitve vjernih, kratkih kateheza unutar samih obreda, poticaja i poziva upućenih zajednici; a s obzirom na liturgijske obrasce u strogom smislu obvezali su ih na uporabu izabranih i pomno dotjeranih tekstova.²⁷

c) Isto je tako stalno postojala opasnost da u misi sporedni elementi zasjene one bitne. Ako je misa spomenčin Gospodinov, onda u njoj moraju prije svega doći do izražaja otajstva Kristova života, muke i uskrsnuća, kako ih slavi liturgijska godina, ili cjelina vazmenog otajstva kako ga ističe svaka nedjelja. A više puta u povijesti ta su Kristova otajstva znale zasjeniti prenaplašene svetačke i votivne mise, tako da su mise mnogih nedjelja i mnogih korizmenih dana bile jednostavno izgurane. Srednjovjekovna euharistijska pobožnost i jednostrano protestantsko naglašavanje Božje riječi doveli su kod katolika do umanjivanja važnosti liturgije riječi u misi. Tako je u svijesti vjernika bio gotovo izgubljen jedan dio mise koji je odvajkada bio njezinim bitnim dijelom. I katekizmi su naučavali da je za zadovoljenje crkvenoj zapovijedi dovoljno prisustvovati euharistijskom dijelu mise, prikazanju, pretvorbi i pričesti. A u isto vrijeme su se držali važnima neki sporedni dijelovi. Tako gore spomenuto prikazanje, koje je na početku bilo praktičan čin donošenja kruha i vina na oltar u svrhu posvećenja, postaje važan duhovni čimbenik sudjelovanja vjernika u misi, a tijekom srednjeg vijeka se proširuje na račun same euharistijske molitve, anticipirajući u svojim molitvama mnoge njezine elemente. Tako se praktički s njom izjednačilo u važnosti, što uopće ne odgovara objektivnom značenju tih dvaju elemenata. Sama pak euharistijska molitva, najvažniji tekst mise, svedena je u latinskoj Crkvi na lošu verziju Rimskog kanona, a i takva je bila zasjenjena tihom recitacijom, pjevanjem himna „Svet” a često i pjevanjem drugih pjesama ili vršenjem pučkih pobožnosti. I tridentska reforma je u ovim problemima pokušala intervenirati (Svetački kalendar). I Pio X. je zahvatio na tom području, ali je sve do novog misala bilo neuravnoteženosti. Novi misal je te probleme riješio najradikalnije. Opća načela o liturgijskoj godini i kalendaru i Opći rimski kalendar uređuju odnose svetačkih i votivnih misa sa svetim vremenima. Dana je prednost svetim vremenima i nedjeljama, ali je i svetačkim i votivnim misama dano njihovo mjesto i važnost. Služba riječi

---

27 II. Vatikanski sabor, Konstitucija o svetom bogoslužju „Sacrosanctum Concilium”, 22; Opća uredba Rimskog misala, I 1, 29, 45–47.

u misi je rehabilitirana: novi lekcionar „pripravlja bogatiji stol riječi Božje”,²⁸ homilija na temelju svetog teksta obvezatna je na sve nedjelje i zapovijedane blagdane,²⁹ molitva vjernih je ponovno uvedena,³⁰ a „bogoslužje riječi i euharistijsko bogoslužje... tvore jedan bogoštovni čin” te vjernike od sada treba učiti kako valja sudjelovati u cijeloj misi.³¹ Nekadašnje „prikazanje” svedeno je opet na pravu darova, bogatu doduše i dalje mogućnostima sudjelovanja vjernika, ali zato bez štete za vrhunac mise u euharistijskoj molitvi. Uz Rimski kanon uvedene su nove euharistijske molitve koje bitno popravljaju (sve) njegove nedostatke i sve se mole glasno, kako i dolikuje.

Novi misal, dakle, dosljedno naglašava bitno u misi i ne dopušta da ono bude zasjenjeno sporednim elementima.

d) Manju ali uvijek prisutnu opasnost stvara i napetost između obilja tekstova po izboru i njihovog svodenja na jedan jedini koji se uvijek upotrebljava. Gelazijev sakramentar (VI–VII. st.) na primjer ima mnogo misa sa šest misnih molitava, a broj predslavlja penje se do osamdeset. Gelazijevski sakramentari iz VIII. stoljeća su u tome još obilniji, a sakramentari X. stoljeća imaju u svakoj misi vlastito predslavlje. Glasoviti *Pontificale Romano-germanicum* iz X. stoljeća ima u svakom obredu mnoštvo molitava na izbor. Sakramentari su imali osobito velik broj zajedničkih svetačkih misa (*Commune sanctorum*), zatim versova za Aleluja i votivnih misa. Ali što se stvarno događalo? Malo ih je bilo koji bi stvarno vršili pametan izbor. Jedni su uvijek uzimali prvu molitvu, a bilo je i takvih koji su uzimali sve redom. Novi misal daje velike mogućnosti izbora tekstova, bilo u cjelini misnih obrazaca bilo u njihovim pojedinim elementima.³² Ali on pretpostavlja da svi sudionici slavljaja taj izbor izvrše unaprijed, tj. da slavljaja pripreve i da kriterij toga izbora bude pastoralan a ne osoban. Misal se, dakle, opredjeljuje za mnogostrukost mogućnosti izbora, ali traži i to da one budu iskorištene za bolje prilagođivanje liturgije određenoj zajednici, kako bi se unaprijedilo aktivno sudjelovanje na duhovnu korist Božjeg naroda.

e) Ravnoteža između jednostavnosti i složenosti liturgije slijedeći je zahtjev kojem je morao odgovoriti novi misal. Prvotnu jednostavnost kršćanske liturgije, zasvjedočenu dokumentima II. i III. stoljeća, rimska liturgija je narušila uvođenjem ceremonijala carskog dvora, galska liturgija uvođenjem starozavjetnog ceremonijala Levitskog zakonika, a protureformacija uvođenjem trijumfalističkog sjaja baroka. Mnogo je bilo želja i pokušaja kroz povijest da se iz liturgije odstrani sve suvišno. Ali povijest je pokazala da to i nije tako lako. Protestantska reforma, na primjer, osobito ona kalvinska, radikalno je u svoje vrijeme ukidala ceremonijal i svečanost katoličke liturgije. A rezultat je bila tolika hlad-

---

28 II. VATIKANSKI SABOR, Konstitucija o svetom bogoslužju „*Sacrosanctum Concilium*”, 51.

29 *IBID.*, 52; Opća uredba Rimskog misala, 42.

30 II. VATIKANSKI SABOR, Konstitucija o svetom bogoslužju „*Sacrosanctum Concilium*”, 53.

31 *IBID.*, 56.

32 Opća uredba Rimskog misala, 313–325.

noća da su je se i oni sami prestrašili, te danas traže put povratka na mnoge nekad odbacene stvari. Novi misal pojednostavnjuje misu, ukida mnoge suvišne stvari u njoj ali ne upada u drugu krajnost kao što je to učinila protestantska reforma. On zadržava, na primjer, u prvom redu liturgijsko ruho kao oznaku različitih službi u liturgiji ali i radi uresa bogoštovnog čina.³³ Isto tako i glazbu kao faktor naročito doživljenog sudjelovanja u liturgiji ali i radi svečanosti mise.

f) Komunitarnost misnog bogoslužja starog vijeka bila je početkom srednjeg vijeka u Rimu već uvelike narušena. Kriza kanonske pokore drastično je smanjila broj pričesnika; želja da pjevanje bude na što višoj umjetničkoj razini oduzela je narodu dijelove reda mise koji su mu uvijek pripadali i povjerila ih scholi cantorum; uvođenje beskvasnog kruha – zajedno s krizom pričješćivanja – isključilo je narod iz euharistijskog prinošenja dara; mise na posebne nakane umnožile su broj slavljenja ali i odvukle misu u kapelice i na pokrajne oltare, neprikladne za sudjelovanje zajednice. Već kod uvođenja rimske liturgije u franačko carstvo i sam Karlo Veliki i koncili toga vremena htjeli su svakako spasiti postojeće pjevanje naroda u Galiji i ne povesti se za lošim primjerom Rima. Ali srednjovjekovni mentalitet je s vremenom na cijelom Zapadu učinio svoje: narod je kod liturgije postao gluh – zbog nerazumljivog jezika, nijem – zbog „koralnog” pjevanja, dapače i slijep – zbog pregrade koja je narodu skrivala oltar i kor s klerom. Tako je polako liturgija postala stvar samoga klera, a narod je bio samo promatrač, ukoliko mu i to nisu onemogućili. Tridentiski sabor, zaokupljen valjanošću mise, nije na tom području ništa promijenio. Čak je i kao normativnu misu svoje reforme uveo tihu misu svećenika s jednim ministrantom. Prvi put nakon mnogo stoljeća narod je ponovno službeno uveden u liturgiju Obnovljenim obredom svete sedmice za pape Pija XII. Drugi vatikanski sabor konačno uvodi narod u liturgiju, proglašujući je slavljem Crkve, što pripada čitavom njezinom tijelu,³⁴ dajući prednost zajedničkom slavljenju pred pojedinačnim,³⁵ određujući da nitko ne uzima službu drugoga u liturgiji,³⁶ te izričito tražeći da se i u liturgijskim knjigama predvide dijelovi koji pripadaju narodu.³⁷ Primjenjujući ove opće odredbe na misu, sabor traži obnovu mise na pastoralnim principima, tako da se omogućući i potakne sudjelovanje vjernika u njoj.³⁸ A novi misal provodi to u djelo i teoretski i praktično. Teoretski u Općoj uredbi naglašava da je misno slavlje djelo Krista i hijerarhijski uredenog Božjeg naroda,³⁹ da ga valja tako urediti te službenici i vjernici u njem sudjeluju;⁴⁰ dapače, ono svojim oblikom mora navesti vjer-

---

33 IBID., 297.

34 II. VATIKANSKI SABOR, Konstitucija o svetom bogoslužju „Sacrosanctum Concilium”, 26.

35 IBID., 27.

36 IBID., 28.

37 IBID., 31.

38 IBID., 47–57.

39 Opća uredba Rimskog misala, 1.

40 IBID., 2.

nike da sudjeluju svjesno, djelatno i potpuno, tj. tijelom i duhom; takvo sudjelovanje traži sama narav slavija, te kršćanski narod snagom krštenja ima na nj pravo i dužnost.⁴¹ Praktično misal provodi smjernice sabora podjelom čina i obrazaca u misi određenim službenicima i narodu.⁴² Posebno naglašava dijelove koji pripadaju narodu, bilo općenito – na primjer kad govori o važnosti pjevanja, kretnji i držanju tijela – bilo pojedinačno u uvodnim obredima (ulaz, pozdrav, pokajnički čin, Slava, zborna molitva), u službi riječi (slušanje čitanja, poklici, pripjevni psalam, aleluja, Ispovijest vjere, Molitva vjernih), u euharistijskoj službi (donošenje darova, euharistijska molitva, pričest) i završnom obredu (blagoslov i otpust). Već i sama činjenica da misal na prvom mjestu, dakle kao redovit i normativan oblik, donosi Red mise s narodom – izražuje njegovo komunitarno usmjerenje.

Ovaj kratki podsjetnik na stalne probleme i opasnosti euharistije kroz povijest pokazuje kako su veliki i važni zadaci stajali pred redaktorima novog misala, kolike je probleme, nagomilane kroz dva milenija, trebalo uspješno riješiti. A misal je trebao izaći i kao izraz nepromijenjene vjere Crkve u otajstvo euharistije i kao liturgijska knjiga koja odgovara potrebama i očekivanjima današnjih vjernika; kao knjiga odgoja u novoj euharistijskoj pobožnosti i u cjelokupnoj kršćanskoj duhovnosti.

Da bi se potpuno odgovorilo na pitanje novih naglasaka u obnovljenom misalu, bilo bi poželjno da se još obrade pojedinosti: novi naglasci biblijskih čitanja, euhologije, vremenâ liturgijske godine, sanktorala, obrednih, prigodnih, votivnih i pokojničkih misa. Ali to bi za ovu priliku bilo preopširno.

Završavajući, ponavljam gomji Papin poziv: proučavajte misal, razmatrajte misal! Iz njega govori euharistijska vjera i pobožnost Crkve i njezina pastoralna skrb za duhovni napredak Božjeg naroda.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Artikel werden die neuen Akzente des erneuten römischen Messbuches dargestellt. Der Autor meint, die Hauptcharakteristik des neuen Messbuches sei die pastorale Orientation. In ihm sind sehr viele Fragen gelöst, wie z. B. die Frage der verschiedenen Liturgie, die Frage der Kreation und des Fixismus in den liturgischen Texten, die Frage nach der Trennlinie zwischen den Haupt- und Nebenelementen, die Spannung zwischen der Mehrzahl der wahlbaren liturgischen Texte, der Gleichgewicht zwischen der Einfachheit und der Komplexität der Liturgie, die Frage nach der kommunitären oder nach der individuellen Feier der Liturgie.

41 IBID., 3.

42 IBID., 58–73.